

H Ü Q U Q L A W

UOT 347.965

ŞAHMAR MƏMMƏDOV

Vəkillərin İntizam Komissiyasının sədri,

Hüquqi yardım və Tədris mərkəzinin direktoru

email: mshahmar@yahoo.com

VƏKİLLİYİN İNKİŞAFININ AZƏRBAYCAN MODELİ

Hər bir hüquqi dövlətdə olduğu kimi vətənimiz Azərbaycanda da insan hüquq və azadlıqları prioritet məsələlərdən biri sayılmaqla buna böyük önəm verilir. İnsan hüquq və azadlıqlarının qorunmasının dövlət qayğısı ilə əhatə olunması, həyata keçirilən məhkəmə hüquq islahatları və bunun tərkib hissəsi olan vəkillik fəaliyyətində həyata keçirilən islahatlar insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasının inkişafına öz müsbət təsirini göstərmişdir. Ədalət mühakiməsində vəkillik fəaliyyətinin rolu və əhəmiyyəti hamıya məlumdur. Bu fəaliyyət inkişaf etdikcə, bu fəaliyyətə geniş imkanlar yarandıqca bundan da vəkillərlə bərabər vətəndaşlarımız bəhrələnir və insan hüquq və azadlıqlarının qorunması daha da təminatlı olur. Ulu Öndər, mərhum Heydər Əliyevin söylədiyi kimi, “İnsan hüquqlarının qorunması Azərbaycan dövlətinin əsas prinsiplərindən biridir.” Bu prinsiplərə riayət edilməsi, Azərbaycanda vəkilliyin inkişafı və bu sahədə yüksək nailiyyətlərə nail olunmasına səbəb olmuşdur. Vəkillik fəaliyyətinin bugünkü inkişafı qət edilmiş uzaq bir məsafənin məntiqi nəticəsidir. Belə ki, vəkilliyin inkişafının təməlinin 1995-ci ildə qəbul edilmiş Konstitusiyaya ilə qoyulduğunu desək yanılmarıq. Belə ki, Ulu Öndər, Ümummilli Lider, mərhum Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanmış Konstitusiyaya layihəsi ümumxalq səsverməsi ilə qəbul edilmiş və Konstitusiyaya aktında məhkəmə hüquq islahatlarının gələcək inkişafına rəvac verən, insan hüquq və azadlıqlarını əhatə edən və ədalət mühakiməsi ilə sıx bağlı olan bir çox müddəalar əksini tapmışdır.

Ali hüquqi qüvvəyə malik olan Konstitusiyaya aktında hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilməsinin, hər kəsin işinə qərəzsiz yanaşılmaqla inzibati icraat və məhkəmə prosesində işinə ağılabatan müddətdə baxılmasının, hər kəsin dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, hüquqi şəxslərin, bələdiyyələrin və vəzifəli şəxslərin hərəkətlərindən və hərəkətsizliyindən inzibati qaydada və məhkəməyə şikayət edə bilməsinin əksini tapması ilə bərabər hər kəsin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququ olmasının, qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi yardımın ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilməsinin, hər bir şəxsin səlahiyyətli dövlət orqanları tərəfindən tutulduğu, həbsə alındığı, cinayət törədilməsində ittiham olunduğu andan müdafiəçinin köməyindən istifadə etmək hüququ olmasını qeyd edə bilərik. O cümlədən təqsirsizlik prezumpsiyasına, bir cinayətə görə təkrarən məhkum etməyə yol verilməməsinə, məhkəməyə təkrar müraciət hüququnu, qohumların əleyhinə ifadə verməyə məcbur etməyə yol verilməməsinə, tutulan, həbsə alınan və cinayət törədilməsində təqsirləndirilən şəxslərin hüquqları və digər bir çox hüquq və azadlıqlara dair müddəaları misal göstərə bilərik.

Qeyd edilən və edilməyən digər bir çox müddəaların Konstitusiyada əksi insan hüquq və azadlığına Azərbaycanda verilən yüksək dəyər kimi qiymətləndirilməlidir. Bu, vəkilliyin gələcək inkişafına böyük təkan vermiş və məhkəmə hüquqi islahatları çərçivəsində Ulu öndər, mərhum Heydər Əliyev tərəfindən

imzalanmış 28 dekabr 1999-cu il tarixli Fərmana əsasən “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu qüvvəyə minmişdir. Həmin qanunla post-sovet məkanında ilk dəfə olaraq vətənimiz Azərbaycanda vəkilliyin müstəqilliyinə nail olan, vəkillik fəaliyyətinə geniş hüquqlar verilməklə onların öz peşə fəaliyyətini maneəsiz həyata keçirilməsinə zəmin yaradılmışdır. Bu qanunla, vəkillik fəaliyyəti tam müstəqilliyinə qovuşmuşdur. Bu qanunla vəkillik fəaliyyətinin müstəqilliyə nail olmasının mahiyyətinin tam aydın olması üçün əvvəllər qüvvədə olan “Azərbaycan SSR vəkilliyi haqqında” Əsasnamənin (bundan sonra Əsasnamə) müddəalarına nəzər yetirməyimiz kifayət edər. Belə ki, Əsasnaməyə əsasən Kollegiya üzvlərinin ümumi yığıncağı (konfransı) Vəkillər Kollegiyası Rəyasət Heyətinin təşəbbüsü, Azərbaycan SSR Ədliyyə Nazirliyinin təklifi, həmçinin Kollegiya üzvləri tərkibinin azı üçdə bir hissəsinin tələbi ilə çağırılırdı. Vəkillər Kollegiyasının say tərkibinin, ştatlarının, mədaxil və məxaric smetasının müəyyən edilməsi Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin tərəfindən təsdiq edilirdi. SSRİ Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən qoyulan qaydalara müvafiq surətdə vəkillərin əmək haqqının ödənilməsi qaydası müəyyən edilir və hüquq məsləhətxanalarının müdirlərinin vəzifəyə təyin edilməsi Azərbaycan SSR Ədliyyə Nazirliyi, Naxçıvan MSSR Ədliyyə Nazirliyi, Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsinin ədliyyə şöbəsi ilə razılaşdıraraq vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edirdi. Hüquq məsləhətxanasının yeri Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyəti müvafiq surətdə Azərbaycan SSR Ədliyyə Nazirliyi, Naxçıvan MSSR Ədliyyə Nazirliyi, Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsinin ədliyyə şöbəsi, habelə rayon, şəhər, şəhərdə Rayon Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsi ilə razılaşdırıb müəyyən edirdi. Əsasnamənin 26-cı maddəsinə əsasən Azərbaycan SSR Ədliyyə naziri vəkilin intizam məsuliyyətinə dair iş qaldırılmasını Vəkillər Kollegiyası Rəyasət Heyətinin sədrinə

təklif etmək ixtiyarına malik olmuş, müvafiq surətdə Naxçıvan MSSR Ədliyyə naziri, Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsi ədliyyə şöbəsinin rəisi vəkilin intizam məsuliyyəti haqqında iş qaldırmaq barəsində məsələ qoymaq ixtiyarına malikdir olmuşdur. İntizam tənbehi tətbiq olunması haqqında Vəkillər Kollegiyası Rəyasət Heyətinin qərarından intizam tənbehi tətbiq etmək haqqında qərarın surətinin təqdim olunduğu gündən bir ay müddətində Kollegiya üzvlərinin ümumi yığıncağına (konfransına), qüvvədə olan qanunvericiliyin pozulmasına yol verildiyi halda isə həmçinin Azərbaycan SSR Ədliyyə nazirinə şikayət verilə bilər. Əsasnaməyə əsasən Azərbaycan SSR Ali Soveti, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti həm bilavasitə, həm də Azərbaycan SSR Ədliyyə Nazirliyi vasitəsilə Vəkillər Kollegiyasına ümumi rəhbərlik etmiş və Vəkillər Kollegiyası barəsində SSRİ Ədliyyə Nazirliyinin hüquqları və vəzifələri “SSRİ-də vəkillik haqqında” SSRİ Qanunu ilə və SSRİ İttifaqının digər qanunvericiliyi ilə tənzimlənirdi. Azərbaycan SSR Ədliyyə Nazirliyi öz səlahiyyəti daxilində vəkilliyin fəaliyyətini tənzim etmək barəsində SSRİ İttifaqının və Azərbaycan SSR-in digər qanunvericilik aktlarında nəzərdə tutulan tələblərə Vəkillər Kollegiyası tərəfindən əməl olunmasına nəzarət etmiş, vətəndaşlara və təşkilatlara vəkillər tərəfindən hüquqi yardım göstərilməsi qaydasını müəyyən etmiş, Vəkillər Kollegiyasının iş təcrübəsini ümumiləşdirmiş, Kollegiyanın Rəyasət Heyətinin, hüquq məsləhətxanalarının və ayrı-ayrı vəkillərin müsbət iş təcrübəsinin yayılmasını təşkil etmiş, vəkilliyin fəaliyyəti ilə əlaqədar məsələlər barəsində təlimatlar və metodik tövsiyələr vermiş, vəkilliyə ümumi rəhbərliklə əlaqədar başqa səlahiyyətlərini həyata keçirmişdir.

Sadalanan bu müddəaların mahiyyəti onu göstərir ki, əvvəlki mövcud qanunvericiliyə əsasən vəkillik fəaliyyətinə qanunverici və mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının geniş müdaxilə imkanları olmuş və həmin qurumlar

vəkillik fəaliyyətində aktiv iştirak etmişdir. Lakin “Vəkil və vəkillik fəaliyyəti haqqında” qanunda biz bunun tamamilə əksini görmüş oluruq. Belə ki, qanunun qəbulu ilə vəkillərin onun müvafiq qurumlarının mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə hər hansı bir asılılığı tamamilə aradan qalxmış, qanunla hüquq mühafizə orqanlarının və digər dövlət orqanlarının müdaxiləsinə son qoyulmuşdur. Kollegiya üzvlərinin ümumi yığıncağının çağırılmasında, Vəkillər Kollegiyasının say tərkibinin, ştatlarının, mədaxil və məxaric smetasının müəyyən edilməsində, vəkillərin əmək haqqının ödənilməsi qaydasının müəyyən edilməsində, vəkil qurumlarının vəzifəyə seçilməsində, vəkillərin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsində və ümumiyyətlə vəkillik fəaliyyətində dövlət qurumlarının hər hansı bir müdaxiləsi, hər hansı bir təsiri nəzərdə tutulmamışdır. Əksinə olaraq bu qanunda açıq-aydın qeyd edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikasında vəkillik hüquq müdafiə fəaliyyətini peşəkarcasına həyata keçirməli olan müstəqil hüquqi təsisatdır və vəkilliyin əsaslarını Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, bu Qanuna, Azərbaycan Respublikasının prosessual qanunvericiliyinə və Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarına əməl edilməsi, vəkillərin və onların birliyinin peşəkar fəaliyyətinə prokurorluq, məhkəmə, digər dövlət orqanları, ictimai birliklər, hər hansı müəssisə, idarə, təşkilat və vəzifəli şəxs tərəfindən müdaxiləyə, təzyiqa yol verilməməsi, vəkillərin hüquqlarının bərabərliyi və özünüidarəetməsi, vəkillər və vəkillik fəaliyyətinə dair məsələlər üzrə müstəqil qərar qəbul edilməsi təşkil edir. Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasında qeyri-dövlət, müstəqil, özünü idarə edən və bütün vəkillərin daxil olduğu Vəkillər Kollegiyası fəaliyyət göstərməsini, vəkilin peşə borcunu həyata keçirməklə əlaqədar ona məlum olan hallar barədə dindirməsinin qadağan edilməsini, peşə fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar vəkillər tərəfindən toplanılan sənədlərin və digər sübutların, vəkillik icraatlarının (dosyenin) istintaq və məhkəmə orqanları tərəfindən tələb edilməsinin və götürülməsinin qadağan

edilməsini göstərmək olar. Qanunla Vəkilliyin maliyyə müstəqilliyi də təmin edilərək bunun Vəkillər Kollegiyasının vəsaitinin ona daxil olan üzvlük haqqından yaranmasının təsbit edilməsini göstərə bilərik. Vəkillər Kollegiyasının sədri, cənab Anar Bağırov bu günlərdə Moskva şəhərində işgüzar səfərdə olarkən keçirilən beynəlxalq konfransda çıxışı zamanı da Azərbaycanda vəkilliyin bəzi aspektlərinə toxunaraq bildirmişdir ki, ölkəmizdə vəkilliyin müstəqilliyinə 20 ildən artıqdır ki, tam nail olunmuş, vəkillərin sayının sürətlə artaraq gənc hüquqşünasların vəkilliyə güclü axını vardır. Eyni zamanda, çıxışında vurğulanmışdır ki, güclü təşkilat maliyyə cəhətdən də müstəqil olmalıdır.

Vəkillər Kollegiyasının müstəqil olaraq fəaliyyət göstərməsi və onun inkişafı insan hüquq və azadlıqlarının möhkəmləndirilməsinə birbaşa təsir edir. Möhtərəm, cənab Prezident İlham Əliyevin söylədiyi kimi “Güclü və nüfuzlu vəkillik təsisatının böyük əhəmiyyəti vardır”.

Digər ölkələrin təcrübəsinə müraciət etsək, görərik ki, bir çox ölkələrdə vəkillik fəaliyyəti müəyyən mənada mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarından asılılığı qalmışdır. Misal üçün, qonşu Rusiya Federasiyasında vəkillərin reyestri Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən aparılır və vəkillərə vəsiqələr nazirlik tərəfindən verilir. Belarusiyada isə Vəkillər Kollegiyası Ədliyyə Nazirliyinin fəaliyyət göstərir. Qardaş Türkiyədə isə vəkil barəsində ciddi intizam tənbehi tətbiq edilərkən bu Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilməlidir. Avropa təcrübəsinə nəzər salsaq demək olar ki, eyni vəziyyətlə üzləşmiş oluruq. Misal üçün bir neçə il bundan qabaq təcrübə mübadiləsi çərçivəsində Vəkillərin İntizam Komissiyasının bir çox üzvləri Rəyasət Heyətinin rəhbərliyinin iştirakı ilə Almaniyada işgüzar səfərdə olmuşdur. Həmin səfər zamanı onun şahidi olduq ki, vəkil barəsində daha ciddi intizam araşdırmalarını Vəkillər Kollegiyasının müvafiq qurumları deyil, prokurorluq orqanları aparır və araşdırmanın nəticəsindən asılı olaraq qərar qəbul edilməsi üçün Vəkillər məhkəmə-

sinə göndərilir. Həmin məhkəmədə prokurorluğun nümayəndəsi dövlət ittihamçısı qismində iclasda iştirak edərək intizam icraatı üzrə ittihamı müdafiə edir. Vəkillər məhkəməsinin hakimləri vəkillər olsa da, Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən təyin edilir. Bu müqayisə onu göstərir ki, həmin ölkələrin vəkillik fəaliyyəti ilə əlaqədar təcrübəsindən fərqli olaraq bizim qanunvericilikdə və təcrübədə mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının vəkillik fəaliyyətinə müdaxiləsi ilə bağlı hər hansı hal mövcud deyildir. Bu qanunla vəkillərin müstəqil olaraq peşə fəaliyyəti ilə məşğul olmalarına zəmanət verilmişdir. Qanunda bir çox digər mütərəqqi müddəalar öz əksini tapmışdır. Qanuna qısaca olaraq ekskursiya etsək görərik ki, bu Qanun, Azərbaycan Respublikasının ərazisində hər bir şəxsin məhkəmə prosesində, ibtidai istintaqda və təhqiqatda öz hüquqlarının və qanunla qorunan mənafelərinin müdafiəsini həyata keçirmək üçün özünün seçdiyi vəkilə müraciət etmək, tutulduğu, həbsə alındığı, cinayət törədilməsində ittiham olunduğu andan müdafiəçinin köməyindən istifadə etmək hüquqlarının təmin olunmasının və başqa məsələlər üzrə hüquqi yardım göstərən vəkillərin fəaliyyətinin tənzimlənməsi məqsədi ilə qəbul edilmişdir. Qanun, Azərbaycan Respublikasında fiziki və hüquqi şəxslərə yüksək keyfiyyətli hüquqi yardımın göstərilməsi üzrə vəkillik fəaliyyətinin əsas prinsiplərini, vəkillərin hüquqi statusunu və onların özünüidarəsinin əsaslarını müəyyən edir. Qanuna əsasən vəkilliyin əsas vəzifələri fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarının, azadlıqlarının və qanunla qorunan mənafelərinin müdafiə edilməsindən və onlara yüksək keyfiyyətli hüquqi yardımın göstərilməsindən ibarətdir. Həmçinin qanunla vəkillik fəaliyyətinin müstəsna dairəsi ilə bərabər vəkillərin hüquqi yardımın göstərilməsi ilə əlaqədar iştirak etdiyi məsələlər müəyyən edilmişdir. Belə ki, cinayət işləri üzrə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəsi, məhkəmənin baxdığı inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatda fiziki şəxsin müdafiəsi, mülki işlər və inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə şəxsin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində təmsil edilməsi, habelə hüquq

və azadlıqlarının pozulması ilə bağlı şikayət vermiş şəxsin ərizəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsində təmsil edilməsi vəkillik fəaliyyətinin müstəsna dairəsidir.

Həmçinin biz vəkillər üçün sevindirici hal həm də ondan ibarətdir ki, qanuna əsasən vəkilliyin rəmzləri vəkilliyin rəsmi emblemi ilə bərabər Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağından, Dövlət gerbindən ibarətdir. Vəkillərin məhkəmə iclaslarında xüsusi geyimdə iştirak etməsinin, təşkilati formasından asılı olmayaraq idarə, müəssisə və təşkilatların vəkillərə öz peşə borclarını yerinə yetirərkən yardım etməyə borclu olmasının, vəkilin peşə borcunu həyata keçirməklə əlaqədar ona məlum olan hallar barədə dindirilməsinin qadağan edilməsinin, vəkillər tərəfindən toplanılan sənədlərin və digər sübutların, vəkillik icraatlarının (dosye) istintaq və məhkəmə orqanları tərəfindən tələb edilməsinin və götürülməsinin qadağan edilməsinin əksini tapmışdır. Həmçinin qanunla ilk dəfə vəkillərin peşə yararlılığının müəyyən edilməsi məqsədi ilə yazılı testdən və şifahi müsahibədən ibarət olan ixtisas imtahanının təsbit edilməsi və xüsusilə gənc hüquqşünasların inkişafına xidmət edən vəkil köməkçiləri vəzifələrinin nəzərdə tutulması, Vəkillər Kollegiyasının qurumlarının, o cümlədən Rəyasət Heyətinin, İxtisas və İntizam Komissiyalarının fəaliyyət dairələrinin və səlahiyyətlərinin müəyyən edilməsi, vəkillin hüquqlarının dəqiq dairəsinin müəyyən edilməsi vəkilliyin inkişafı üçün önəmli olan məsələlərdən biridir.

Eyni zamanda qanunla vəkillərə bir çox hüquqlar verilmişdir. Bu sıraya xüsusilə peşə fəaliyyətini həyata keçirməsi ilə əlaqədar müstəqil araşdırmalar aparmasını, sənəd toplamasını, hüquqi yardım göstərməsi üçün zəruri olan arayışları və digər sənədləri idarə, təşkilat və müəssisələrdən tələb etməsini, onlarla tanış olmasını və həmin sənədlərin surətlərini çıxarmasını, xüsusi bilik tələb edən məsələlərin araşdırılması üçün mütəxəssislərdən rəy alınmasını qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada texniki vasitələrdən istifadə etməsini və digərlərini daxil etmək olar.

Həmçinin qanunda vəkillərin vəzifələrinin dairəsi müəyyən edilmişdir ki, bu sıraya da peşə fəaliyyətini həyata keçirərkən vəkilin vəkil sirrini qorumasına, vəkil andına və vəkil etikasına riayət etməsini, yalnız qanunun tələblərini rəhbər tutmasını, mənafeyi təmsil edilən və ya müdafiə edilən şəxsin icazəsi olmadan hüquqi yardımın göstərilməsi ilə əlaqədar vəkilə məlum olan faktları və sənədləri yaymamasını, vəkil sirrindən özünün şəxsi və ya başqasının mənafeyi üçün istifadə etməməsini, vəkil tərəfindən qəbul edilən müdafiə öhdəçiliyindən imtina etməməsini və digərlərini qeyd edə bilərik.

Qanunda vəkillərin peşə hazırlığına, ixtisasının artırılmasına, vəkilin peşə vəzifələrinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar əldə etdiyi məlumatların qorunmasına, vəkil etikasına müqavilə üzrə vəkil tərəfindən göstərilən hüquqi yardımın haqqının ödənilməsinə, dövlət hesabına hüquqi yardımın göstərilməsinə, vəkillərin intizam məsuliyyəti, vəkillik fəaliyyətinə xitam verilməsi əsasları və qaydası, və digər məsələlər öz əksini tapmışdır.

Qanunun mətnindən göründüyü kimi bu qanunla vəkillərə bir çox hüquqlar verilmiş və onlar tərəfindən keyfiyyətli hüquqi yardım göstərilməsi üçün kifayət qədər normativ hüquqi baza yaradılmışdır və vəkillik fəaliyyətinin ədalət mühakiməsində roluna xüsusi diqqət ayrılmışdır.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi “Vəkil və vəkillik fəaliyyəti haqqında” qanunun vəkillik fəaliyyətində əhəmiyyəti və çox saylı vəkil ordusunun istək və arzusu nəzərə alınaraq qanunun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar Ulu Öndər, Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış tarix, yəni, 28 dekabr Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 dekabr 2019-cu il tarixli Sərəncamına əsasən hər il Azərbaycan Respublikasında “Vəkil günü” peşə bayramı kimi qeyd edilməsi qərara alınmışdır. Bu məhkəmə hüquqi islahatları çərçivəsində vəkillik peşəsinə mötəbər səviyyədə verilən yüksək dəyər və yüksək qiymət olmaqla bərabər biz vəkilləri daha da ruhlandırılmış və daha da əzmlə öz peşəmizlə məşğul olmağa ruhlandırmışdır.

2017-ci ilin dekabr ayında Vəkillərin növbəti konfransı keçirilmiş və konfransda vəkilliyin daha da inkişafına təkan verən bir çox qərarlar qəbul edilmişdir. Bu konfransda Vəkillər Kollegiyasının yeni rəhbərliyi, Rəyasət heyətinin və İntizam komissiyasının yeni üzvləri seçilmişdir. Həmçinin konfransda digər məsələlərə yanaşı, “Vəkillərin Davranışı haqqında” Əsasnamə qəbul edilmişdir. Həmin Əsasnamə bir çox beynəlxalq təcrübəyə istinad edilməklə, xüsusilə Avropa Vəkillər və hüquqşünaslar assosiasiyaları birliyi tərəfindən qəbul edilmiş Vəkillərin Etik Məcəlləsinə uyğun işlənilib hazırlanmışdır. Əsasnamə bir çox beynəlxalq ekspertlər tərəfindən müsbət qarşılanmışdır.

Bir müddət sonra isə möhtərəm, cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən vəkillik tarixi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən “Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” 22 fevral 2018-ci il tarixli Sərəncam verilmişdir. Sərəncamda qeyd edildiyi kimi vətəndaşların yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququnun həyata keçirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsi və ədalət mühakiməsinin səmərəli fəaliyyəti üçün güclü və nüfuzlu vəkillik təsisatının böyük əhəmiyyəti vardır.

Sərəncamda regionlarda apellyasiya məhkəmələrinin, ağır cinayətlər məhkəmələrinin və inzibati-iqtisadi məhkəmələrin yerləşdikləri Gəncə, Lənkəran, Sumqayıt, Şəki və Şirvan şəhərlərində Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının vəkil qurumlarının fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə onların müvafiq binalarla (yerlərlə) təmin olunması üçün tədbirlər görülməsi, vəkilin xidmətlərini ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmayan şəxslərə dövlət hesabına göstərilən hüquqi yardıma görə müəyyən edilmiş məbləğin 3 dəfə artırılmasının təmin edilməsi, Vəkillər Kollegiyasının maddi-texniki təminatı ilə bağlı məsələlərin həlli üçün tədbirlər görülməsi, ixtisas imtahanlarının müntəzəm keçirilməsinin təşkil edilməsi, Vəkillər Kollegiyasına yeni üzvlərin, xüsusən gənc hüquqşünasların qəbul

edilməsi üçün şərait yaradılması, hüquqi xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə vəkillərin peşə hazırlığının və ixtisasının artırılması ilə bağlı zəruri tədbirlər görülməsi, vəkillərin öz fəaliyyətində qanunçuluğa, ədalət mühakiməsinin prinsiplərinə və yüksək peşə standartlarına, o cümlədən əldə etdikləri məlumatların konfidensiallığı, hüquqi yardım üçün müraciət etmiş şəxslərə münasibətdə vicdanlı və nəzakətli davranış tələblərinə ciddi riayət etmələrinin təmin edilməsi, şəhər və rayonlarda vətəndaşların yüksək keyfiyyətli hüquqi yardıma tələbatını təmin etmək məqsədilə regionlarda vəkillərin fəaliyyətinin stimullaşdırılması üçün tədbirlər hazırlayıb həyata keçirilməsi, hüquqi məsləhətə ehtiyacı olan aztəminatlı şəxslər üçün Vəkillər Kollegiyası tərəfindən pulsuz hüquqi xidmətlər göstərilməsinin təşkil edilməsi və digər bir çox məsələlər nəzərdə tutulmuşdur.

Sərəncamdan irəli gələrək bu müddət ərzində Vəkillər Kollegiyası tərəfindən bir çox işlər görülmüş, ilk növbədə vəkilliyə qəbulun müntəzəmliyi təmin edilmiş, namizədlər tərəfindən sənədlərin rahat şəkildə, elektron qaydada təqdim etmələrinə şərait yaradılmış və bu istiqamətdə digər işlər görülmüşdür. Belə ki, 2018-ci ildən vəkilliyə qəbulla bağlı imtahanların müntəzəmliyi təmin edilmiş və bu müddət ərzində tam şəffaflıqla 8 test imtahanı keçirilmiş və vəkillərin sayı 938-dən 2016 nəfərə çatmışdır. 2018-ci il yanvar ayının 28-də keçirilən yazılı test imtahanında 1937 namizəd iştirak etmiş, onlardan 607-si müvəffəqiyyət qazanaraq şifahi müsahibəyə buraxılmışlar. 607 namizəddən 535-i uğur qazanaraq Vəkillər Kollegiyası üzvlüyünə qəbul olmuşlar. 23.12.2018-ci ildə keçirilən yazılı test imtahanında iştirak etmiş 150 namizəddən 106-sı yazılı test mərhələsini müvəffəqiyyətlə başa vurmuş, onlardan 85 namizəd şifahi müsahibədə uğur qazanaraq vəkilliyə qəbul olmuşdurlar. 2019-cu ildə isə vəkilliyə qəbulla bağlı artıq 30 mart, 8 sentyabr və 31 oktyabr tarixlərində 3 test imtahanı keçirilmiş və nəticədə vəkillərin sayı 1803 nəfərə çatmışdır. 31.01.2020-ci il tarixdə keçirilən yazılı test

imtahanında 133 nəfər uğur qazanaraq şifahi müsahibəyə buraxılmışdır. Keçirilən şifahi müsahibələr nəticəsində vəkillərin sayı 2016-ya çatmışdır. Bu yaxınlarda sayca 8-ci olan sonuncu test imtahanı keçirilmiş 273 namizəd imtahanda iştirak etmiş və namizədlər sırasından 130 namizəd yazılı test mərhələsini müvəffəqiyyətlə verərək növbəti mərhələyə buraxılmışdır. Görülmüş işlər nəticəsində vəkillərin sayı hal-hazırda ölkəmizdə 2016 nəfərə çatdırılmışdır. Onlardan 1673 nəfəri kişi, 343 nəfəri qadındır. Onlardan 1609 nəfəri Bakıda, 407 nəfəri isə rayonlarda fəaliyyət göstərir. Ən yaşlı vəkil – Rəcəbova Eleanora Viktorovna - 06.04.1933 – 88 yaş, ən gənc vəkil - Eldanə Mehdiyeva – 05.07.1995 – 27 yaş təşkil edir. Eyni zamanda ötən 3 ildə ölkəmizdə vəkil bürolarının sayı da təxminən olaraq 3 dəfə artmış və hazırda 103-vəkil bürosu vardır ki, onların 65-i Bakı şəhərində yerləşir. Bu müddət ərzində Bakı şəhərində və xüsusilə regionlarda 24000-dən artıq aztəminatlı şəxslərə ödənişsiz hüquqi yardım göstərilmiş və hal-hazırda da göstərilməkdə davam edir. Qanunçuluğa riayət edilməsi ilə əlaqədar olaraq vəkillərin ixtisasartırma təlimlərinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Nəhayət, bu uğurlu hüquqi islahatların məntiqi davamı olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidenti, möhtərəm cənab İlham Əliyev tərəfindən 03 aprel 2019-cu il tarixdə “Məhkəmələrdə islahatların dərinləşdirilməsi” haqqında Fərman verilmişdir. Həmin Fərman da ədalət mühakiməsinin, o cümlədən vəkillik fəaliyyətinin daha da inkişafına xidmət edən kifayət qədər geniş məzmunlu bir normativ hüquqi aktdır. Həmin Fərman cəza siyasətinin humanistləşdirilməsini, cinayətlərin dekriminallaşdırılmasını, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə əlaqədar ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin yaradılmasını, vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması mexanizminin müəyyən edilməsini, məhkəmələrin fəaliyyətinə müdaxilələrin qarşısının alınması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsini, hakimlərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsini, məhkəmə iclasının audio yazısının aparılmasını, tərəflərin ekspertiza təyin edilməsi ilə bağlı

hüquqlarının genişləndirilməsini, mülki prosesual qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsini, məhkəmə qərarlarının icrasının sürətləndirilməsi məqsədi ilə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsini, qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyinin təmin edilməsini, dövlət hesabına göstərilən hüquqi yardıma görə vəsaitin birbaşa Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasına ayrılmasını və ədalət mühakiməsinin daha da inkişafına xidmət edən digər məsələləri əhatə edir. Həmin Fərmanla Vəkillər Kollegiyasının və onun müvafiq qurumlarının üzərinə böyük vəzifə və məsuliyyət qoyulmuşdur.

Qeyd edilən Fərmandan dərhal sonra Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyətinin iclası keçirilmiş və bununla əlaqədar tədbirlər planı hazırlanmış və bəyanat verilmişdir. Həmin bəyanatda qeyd olunmuşdur ki, möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin imzaladığı bu Fərmandan irəli gələn, ölkəmizin davamlı tərəqqisinə, hüquq sisteminin sağlamlaşmasına, ölkə vətəndaşlarının hüquq və qanuni mənafelərinin müdafiəsinə yönəlmiş bütün məsələlərin həllində həm vətəndaş, həm də vəkil mövqeyimizi nümayiş etdirməkdə fəal şəkildə iştirak edəcək, üzərimizə düşən vəzifələri layiqincə icra edəcəyik. Fərmana əsasən mülki işlər və iqtisadi mübahisələr üzrə məhkəmə icraatının effektivliyinin artırılması, xüsusən sahibkarlıqla bağlı məsələlərin məhkəmələrdə daha sürətli və səmərəli həllinin təmin edilməsi məqsədilə və mülki prosesual qanunvericiliyi kompleks şəkildə birgə təhlil edib, bu sahədə qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla onun təkmilləşdirilməsi barədə təkliflərini altı ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilməsi Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinə, apellyasiya instansiyası məhkəmələrinə, Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyasına, Azərbaycan Respublikasının Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasına tövsiyə edilmiş və Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə və Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinə tapşırılmışdır.

Sevindirici haldır ki, Fərmanda mülki prosesual qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə təkliflərin təqdim edilməsi ilə əlaqədar yuxarı instansiya məhkəmələri ilə bərabər Vəkillər Kollegiyasına tövsiyə edilməsi ədalət mühakiməsində vəkilin roluna ən ali səviyyədə verilən yüksək qiymətdir. Nəzərə alsaq ki, kifayət qədər nəzəri biliklərə malik olan vəkillər eyni zamanda mülki proseslərdə mütəmadi iştirak edərək hüquqi yardım həyata keçirirlər. Bu sahədə olan boşluqlar, ziddiyətli və çatışmayan məqamlar onlara daha çox doğmadır. Buna görə də Vəkillər Kollegiyası tərəfindən yaradılmış işçi qrupları tərəfindən sahədə kifayət qədər səmərəli layihələr qısa müddət ərzində hazırlanaraq təqdim edilmişdir. Bundan başqa Fərmanda Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyasına tövsiyə edilmişdir ki, vəkillərin hakimlərlə və cinayət təqibini həyata keçirən orqanların əməkdaşları ilə qeyri-prosessual münasibətlərə yol verməsinin qarşısının alınması üçün tədbirləri gücləndirsin.

Bununla əlaqədar qeyd etmək istərdim ki, vəkillər tərəfindən qanunvericiliyin, davranış qaydalarının pozulması və ümumiyyətlə neqativ hallarla əlaqədar Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyəti tərəfindən daima qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada tədbirlər görülmüş və görülməkdə davam edir. Bu Fərman öz fəaliyyətini qanundan kənar olaraq həyata keçirən, təmsil etdiyi şəxsə hüquqi yardım həyata keçirmək adı ilə hüquqdan kənar fəaliyyət göstərərək qeyri-prosessual münasibətlərə yol verən şəxslərə qarşı daha da qətiyyətli olmağı tələb edir. Hər bir vəkil bilməlidir ki, o, öz fəaliyyətində qanunun aliliyi prinsipini daima rəhbər tutmalı, yalnız qanunun yol verdiyi həddə öz vəzifələrini həyata keçirərək hüquqi yardım göstərməlidir. Məhz bununla əlaqədar olaraq Vəkillər Kollegiyası tərəfindən bir çox tədbirlər görülmüşdür. Belə ki, ilk növbədə qonorar qismində vəkillərə ödənişlərin yalnız nağdsız qaydada ödənilməsinə dair Rəyasət Heyəti tərəfindən müvafiq qərar qəbul edilmişdir. Bu qərara əsasən vətəndaş vəkille müqavilə bağlayarkən nağd qaydada deyil, yalnız

bank, ödəmə və post-terminallar vasitəsi ilə ödəmənin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bununla əlaqədar olaraq aparılan intizam araşdırmalarının keyfiyyətində dəyişikliklər edilmiş, Vəkillərin İntizam Komissiyasında aparılan araşdırmalar nəticəsində qəbul edilmiş rəylər nəticəsində bir çox vəkillər barəsində ciddi intizam tənbehləri tətbiq edilmişdir. Eyni zamanda Fərmandan irəli gələrək verilmiş tövsiyələrə uyğun olaraq Bakı şəhərində və regionlarda bir çox maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilmiş və xüsusilə vəkilliyə namizədlərin icbari təlimində bu mövzulara xüsusilə diqqət artırılmışdır.

Həmçinin Fərmana əsasən dövlət hesabına həyata keçirilən hüquqi yardım üçün tələb olunan vəsaitin dəqiq proqnozlaşdırılmasını və mərkəzləşdirilmiş uçotunu təmin etmək məqsədilə cari ilin və növbəti illərin dövlət büdcəsində dövlət hesabına göstərilən hüquqi yardıma görə vəsaitin birbaşa Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasına ayrılması barədə müvafiq normativ hüquqi aktların layihələrini hazırlayıb bir ay müddətində Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Fərmanın bu müddəasından irəli gələrək 2020-ci ildən başlayaraq həmin vəsaitlər Vəkillər Kollegiyasına ayrılmış və hal-hazırda da onun icrası uğurla davam etdirilir.

Ümumiyyətlə, qanunvericiliyin tələblərinə əsasən vəkillər tərəfindən göstərilən hüquqi yardım müqavilə və ya dövlət hesabına həyata keçirilir. Müqavilə əsasında həyata keçirilən hüquqi yardım haqqı tərəflərin razılığı əsasında müəyyən edilir və bu yardımdan faydalanan şəxs tərəfindən ödənilir. Lakin dövlət hesabına hüquqi yardım vəkillə müqavilə əsasında deyil, qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda həyata keçirilir və onun haqqı dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına ödənilir. Lakin həmin məbləğlərin vaxtında ödənilməsində müəyyən problemlər mövcud idi. Belə ki, həmin məbləğlər yerli icra hakimiyyəti orqanlarına və oradan isə vəkil qurumlarına ödənilirdi. Lakin həmin məbləğlər bəzi hallarda vaxtında

ödənilmir, aylarla və hətta daha uzun müddət ödəmələrdə gecikmələrə yol verilirdi. Bu da dövlət hesabına həyata keçirilən hüquqi yardımın keyfiyyətinə təsirsiz ötürmüşdü. Belə ki, bu hüquqi yardımı həyata keçirən vəkillər çəkdiyi zəhmətlərinin bəhrəsini vaxtında görməyəndə artıq bu hüquqi yardımı böyük həvəslə həyata keçirilməməsinə zəmin yaradırdı. Qeyd edilən Fərmanla artıq həmin məbləğlərin birbaşa Vəkillər Kollegiyasına ödənilməsi, həmin vəsaitlərin hüquqi yardım göstərən vəkillərə operativ qaydada çatmasına və nəticədə dövlət hesabına həyata keçirilən hüquqi yardımın keyfiyyətinə müsbət mənada birbaşa təsir edir.

Qeyd edilən sərəncam və Fərmandan irəli gələrək Rəyasət Heyətinin sədri, cənab Anar Bağirovun təşəbbüsü ilə Vəkillər Kollegiyası tərəfindən Bakı şəhəri Səməd Vurğun küçəsi 32 ünvanında Hüquqi Yardım və Tədris mərkəzi yaradılmış, dövlətin dəstəyi və qayğısı ilə əsaslı təmin edilərək 26 dekabr 2019-cu il tarixdən istifadəyə verilmişdir. Mərkəzin bir çox fəaliyyət istiqamətləri vardır. Buraya aztəminatlı şəxslərə ödənişsiz hüquqi yardımın göstərilməsi, dövlət hesabına hüquqi yardımın mərkəzi qaydada təşkil edilməsi, dövlət hesabına hüquqi yardımla əlaqədar vəsaitlərin ödənilməsi üzrə sənədləşdirmə işlərinin aparılması, vəkillərin peşəkarlığının və ixtisasının artırılması ilə əlaqədar təlimlərin təşkil edilməsi və gənc hüquqşünasların təcrübə biliklərinin artırılması daxildir. Mərkəz fəaliyyətə başladığı gündən qısa müddət keçdikdən sonra pandemiyənin başlamasına baxmayaraq bir çox uğurlu layihələr həyata keçirmiş və hal-hazırda da keçirməkdə davam edir. Belə ki, 2020-ci il ərzində Mərkəz tərəfindən aşağıdakı işlər görülmüşdür. 211 nəfər aztəminatlı şəxslərə ödənişsiz hüquqi yardım göstərilmiş, həmin yardımların 182 müraciət üzrə şifahi məsləhət verilmiş, 29 müraciət üzrə isə şikayət, ərizə və digər prosesual sənədlər tərtib edilmişdir. Bu işlər sırasında mülki işlər çoxluq təşkil edərək 141 vətəndaşa hüquqi yardım göstərilmiş, 14 cinayət işləri üzrə, 7 inzibati iş üzrə və digər 49 iş üzrə hüquqi

yardım göstərilmişdir. Rəyasət Heyətinin 09 dekabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə vətən müharibəsi şəhidlərinin ailələrinə və qazilərimizə ödənişsiz hüquqi yardımın həyata keçirilməsi qərara alınmış və qərarın özəlliyi ondan ibarətdir ki, burada ödənişsiz hüquqi yardım yalnız məsləhətlərin verilməsi, sənədlərin tərtib edilməsindən ibarət deyil, eyni zamanda bu hüquqi yardımın həyata keçirilməsi ilə bərabər lazım olduqda ödənişsiz qaydada məhkəmələrdə və digər təşkilatlarda təmsil olunmaqla hüquqi yardımın həyata keçirilməsi və şəhid ailələrinin və qazilərin vəkil qurumlarına deyil, lazım olduqda vəkillərin müraciət edən şəxslərin ünvanına gedərək hüquqi yardımın həyata keçirilməsindən ibarətdir. Bununla əlaqədar olaraq daxil olmuş müraciətlər vətəndaşların yaşayış yerinə uyğun olaraq vəkil qurumları arasında Mərkəz tərəfindən bölüşdürülür. Bundan başqa dövlət hesabına hüquqi yardımla əlaqədar olaraq pandemiya dövrü ilə əlaqədar olaraq 2020-ci ildə keçirilmiş təlimlərin sayı ürək açan olmasa da, bu müddət ərzində bir çox təlimlər, dəyirmi masalar keçirilmişdir. Təlimlərdə əsasən aktual olan mövzulara üstünlük verilmiş və hal-hazırda belə təlimlər davam etdirilərək vəkillər böyük həvəslə iştirak edirlər. Dəyirmi masalar əsasən cəmiyyəti narahat edən mövzuları əhatə etmiş və bu tədbirlərdə dövlət və ictimai

qurumlarının nümayəndələrinin və vətəndaşların iştirakı təmin edilmişdir.

Dövlət hesabına hüquqi yardımın həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq 2020-ci il üzrə dövlət büdcəsindən 5 519 250,00 manat vəsait ayrılmışdır. Ayrılmış vəsait təyinatına uyğun 48 %, yəni 2 664 167,00 manatı istifadə edilmiş, qalan 2 855 083,00 manatı isə yəni 52 % Vəkillər Kollegiyası tərəfindən dövlət büdcəsinə geri qaytarılmışdır. 21 913 qərar üzrə 2 664 167,00 manatın ödənilməsinə dair sənədləşdirmə işləri aparılmışdır. 11 581 qərar üzrə 1 523 074,47 manatın ödənilməsi Bakı şəhəri üzrə, regionlar üzrə isə 10 332 qərar üzrə 1 131 800, 156 manatın icra edilmişdir.

Keçən ilin sonunda yəni 30 dekabr 2020-ci il tarixində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə “Vəkil günü” peşə bayramı münasibətilə və Azərbaycanda hüquq sahəsində uzunmüddətli səmərəli fəaliyyətinə görə bir qrup vəkil “Tərəqqi” medalı ilə təltif edilmişdir. Bu da yalnız təltif edilən vəkillərə deyil, ümumiyyətlə vəkillik fəaliyyətinə verilən böyük dəyərdir.

Qeyd edilənlər onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycanda vəkillik düzgün yoldadır və iri addımlarla günü-gündən inkişaf edir və hər bir vəkil fəxarətlə deyə bilər ki, mən Azərbaycan vəkilliyəm.

Ədəbiyyat:

1. “Azərbaycan SSR vəkilliyi haqqında” Əsasnamə.
2. “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
3. “Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 fevral 2018-ci il tarixli Sərəncamı.
4. “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 03 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanı.

Açar sözlər: vəkil, Vəkillər Kollegiyası, qanunvericilik, inkişaf, imtahan, konfrans

Shahmar Mammadov

*Chairman of the Bar Disciplinary Commission,
Director of the Legal Aid and Training Center*

AZERBAIJANI MODEL OF DEVELOPMENT OF ADVOCACY

ABSTRACT

The author analyzes the history of the development of advocacy in the Republic of Azerbaijan. The article emphasizes the importance of advocacy and explores the stage of formation of an independent advocacy institution. The author holds comparative analysis of the situation in the Republic of Azerbaijan and the foreign countries. The article also highlights important aspects of advocacy under the Law on “Advocates and Advocacy”.

Keywords: *advocate, Bar Association, legislation, development, examination, conference*

Шахмар Мамедов

*Председатель дисциплинарной комиссии адвокатуры,
директор Центра правовой помощи и обучения*

AZERBAIJANIAN MODEL OF DEVELOPMENT OF ADVOCACY

РЕЗЮМЕ

В статье автор анализирует историю развития адвокации в Азербайджанской Республике. Подчеркивается важность адвокации, формирования института независимой адвокации. Сравниваются ситуации в Азербайджанской Республике и зарубежных странах. В статье также показываются существенные аспекты адвокации, предусмотренные в Законе «О адвокатах и адвокации». Указывается, что осуществляемые в стране недавние реформы приведут к важным результатам для адвокации.

Ключевые слова: *адвокат, адвокатура, Коллегия Адвокатов, законодательство, развитие, экзамен, конференция*